

La Cort General: una gran herència i un gran repte de futur

Encara que jo no he estat un deixeble directe del fèrtil mestratge d'Eva Serra, sí que hi vaig mantenir una relació estreta que anava més enllà de la companyonia, excel·lent sempre, en l'extingit Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona. Si he de fer memòria, el primer esdeveniment que em vincula amb Eva Serra és anterior al fet d'haver-la conegut personalment: jo vaig començar els meus estudis el curs 1981-1982, i el 3 de desembre del 1981 va ser detinguda amb altres membres de l'organització Independentistes dels Països Catalans (IPC). El resultat va ser una vaga d'estudiants, la primera en la meua estada a la universitat, per demanar el seu alliberament. Anys més tard ja vaig ser alumne seu en el curs de doctorat del bienni 1989-1991, i va començar una relació personal de la qual vaig aprendre molt en l'àmbit científic, en què la seva actitud era sempre de generositat, paciència i humilitat. A més, vaig ser beneficiari de la seva discreció i elegància quan donava un cop de mà. Quan vaig assumir la responsabilitat de l'Àrea d'Història de la Universitat Catalana d'Estiu, vaig poder comptar amb la seva participació activa i entusiasta sempre que li ho vaig demanar. Sens dubte, a més del deute científic que tots els historiadors modernistes tenim amb Eva Serra per les seves aportacions al coneixement històric, he d'afegir el meu deute personal.¹

1. Aquest treball ha estat fet durant la meua estada com a professor visitant a la Universitat Ca'Foscari de Venècia, a la qual he d'agrair les facilitats i l'ambient que tant m'han ajudat en el temps que hi he treballat.

LES CORTS EN LA HISTORIOGRAFIA CATALANA ABANS D'ÈVA SERRA

Fa anys la història de la Catalunya moderna s'escrivia oblidant molt sovint les Corts, les constitucions i la Generalitat. Reis i virreis n'eren els seus principals protagonistes i els catalans quedaven diluïts dins la confusió d'un bandolerisme endèmic, o d'unes institucions mal compreses. Com qui diu, només les institucions municipals van tenir un tractament adequat. Fa pocs anys els llibres de Víctor Ferro, de Núria Sales i el volum de *Les Corts a Catalunya* del Congrés d'Història Institucional del 1988, entre d'altres estudis, van començar a capgirar aquesta visió i s'ha de dir que aquest nou plantejament històric permet una millor integració i comprensió dels resultats dels estudis sobre l'evolució econòmica i social de l'època. (Serra, coord., 2001, p. LI).

Provar de fer un balanç de la historiografia de les Corts catalanes abans de l'obra d'Eva Serra seria fútil si es té present que ja ho va fer ella mateixa en diverses publicacions que anirem citant al llarg d'aquestes pàgines. Per tant, en aquest primer apartat el que provarem és de fer una panoràmica dels treballs sobre les Corts en relació amb les aportacions fetes per Eva Serra: com els estudis d'altres la van influir i com els seus han influït sobre treballs d'altres. Hem de pensar que afrontar l'estudi de les Corts a finals del segle xx no era una tasca gens senzilla. Dins la mateixa historiografia catalana el tema semblava tocat pel rebuig que des de Vicens fins aleshores havien tingut els seus estudis. El primer referent bibliogràfic ha estat tradicionalment l'obra de Coroleu i Pella (1876), una lectura presentista des del segle XIX, que pretenia demostrar que el liberalisme era la continuïtat històrica dels sistemes constitucionals medievals i, en fer-ho, se li atribuïen unes característiques molt allunyades de la realitat històrica.² Aquesta prevenció tenia com a referència també el debat que es produí entre Vicens Vives i Rovira i Virgili l'any 1935.³ Tant és així que Vicens Vives, que segons Eva Serra va menysprear la història moderna de Catalunya, va traspasar bona part d'aquesta prevenció als seus deixebles. *Els virreis de Catalunya*, de Joan Reglà,

2. «Sepamos hacernos cargo del estado social de aquellos siglos y la institución de las Cortes catalanas —como las demás de la Corona de Aragón— aparecerá a nuestros ojos como la organización parlamentaria más acabada que produjo la Edad Media y muy superior en muchos puntos a las más celebradas constituciones de nuestra siglo» (Coroleu i Pella, 1876, p. 155). Molt sovint s'ha criticat la historiografia catalana del segle XIX titllant-la de «romàntica» o «catalanista» quan era la tendència comuna a tots els països europeus. Un exemple espanyol seria el cas de Rafael Altamira (Rivero, 2004). En l'àmbit europeu, en el cas alemany es pot consultar el treball de Karl Kohut (2009), sense oblidar l'antic, però encara útil, llibre de Gooch (1942).

3. El debat arrenca amb un article d'Antoni Rovira i Virgili en la *Revista de Catalunya* i va ser contestat per Jaume Vicens Vives en el diari *La Veu de Catalunya*. Hi ha diversos treballs en què aquesta polèmica ha estat reproduïda i estudiada (Sobrequés, 1989; Muñoz, 1997, entre d'altres).

amb prou feines fa cap referència a les Corts i la seva importància política durant el període modern (Reglà, 1956).

L'obra de John Elliott va reblar el clau en la postergació de les Corts en l'anàlisi històrica de la Catalunya moderna. Presentades com una eina d'utilitat dubtosa des del punt de vista de l'assoliment legislatiu i com un potent mecanisme de bloqueig polític, l'autor anglès no dubtava a valorar-les com un obstacle per a la modernització de la monarquia de Felip IV, «una institució ocupada preferentment de la defensa de los derechos de los individuos» (Elliott, 1982, p. 197). Cal dir, però, que a banda de la visió historiogràfica del moment, els anys cinquanta del segle xx, que condicionava la construcció teòrica de la seva tesi, Elliott només va estudiar les Corts de 1626, justament aquelles en què algunes de les seves conclusions poden ser més raonades, però que van projectar-se sobre les convocatòries anteriors. Crec que aquest és el lloc per poder parlar d'aquest tema. La mateixa Eva Serra va criticar durament John Elliott en relació amb la seva posició sobre la Revolució de 1640, però cal tenir present el context en què va fer la seva tesi doctoral. Era la dècada en què l'absolutisme com a marc interpretatiu de la construcció de l'Estat modern prenia forma a partir del, repetidament citat, estudi pioner de Hartung i Mousnier (1955). A aquesta idea també s'hi apuntaria la historiografia marxista i, des d'una posició o una altra, acceptava que el motor dinàmic de l'evolució política del món modern era la monarquia i el poder central, mentre que els parlaments i els organismes estamentals eren cossos arcaics, defensors d'una legislació medieval cada cop més desfasada.

Si tenim present aquest context general, veurem que era lògic que la historiografia catalana més o menys d'esquerres de la transició política espanyola combinés un menyspreu cap a l'obra de Ferran Soldevila, que pretenia «desmitificar», segons es deia, la història catalana amb un intent de connexió amb els corrents interpretatius ja esmentats. En són bon exemple les pàgines de Joaquim Nadal i Ricardo García Cárcel en la *Història de Catalunya* de l'editorial Salvat (Salrach, 1978), l'estudi d'aquest últim sobre les Corts de 1519 (García Cárcel, 1975) o el balanç que el mateix autor va fer el 1987 (García Cárcel, 1989). Unes institucions oligàrquiques dirigides per individus incompetents i egoistes i sense capacitat de resposta davant la monarquia dels Àustria que, de manera gairebé determinista, havien de dur el país al desastre; aquesta seria la descripció que es va fer en el llibre més important d'aquesta línia interpretativa (Palos, 1994). Aquesta interpretació gens positiva sobre les Corts catalanes podríem dir que culminà amb el debat que va organitzar la revista *Manuscrits* el 1997 sota el títol genèric *Catalunya i Espanya a l'època moderna. Homenatge a John H. Elliott*. Podem trobar en aquest número títols tan reveladors com «És vàlid avui el concepte formulat per Reglà de *fossilització del dret català* al llarg del segle xvii?» (Belenguer Cebrià, 1997) o «Podem parlar de la Catalunya dels Àustries com d'un estat? I on rau l'estatalitat, en

les monarquies compostes?» (Sales, 1997), amb conclusions que, en alguns dels treballs, ja feien notar un canvi amb el paradigma vigent fins aleshores cap a una redefinició en termes més positius.

L'APARICIÓ D'UNA NOVA PROPOSTA HISTORIOGRÀFICA

Al llarg dels anys vuitanta i més clarament en els anys noranta la visió dels segles XVI i XVII catalans i de les seves institucions va començar a canviar. García Cárcel havia tractat la Cort de Carles I a Barcelona el 1975 i va fer-ne una interpretació molt esbiaixada, en què va interpretar l'enfrontament entre la noblesa i els cavallers per la creació d'un quart braç com un conflicte de classe potencialment revolucionari i va confondre el pagament dels deutes del difunt Ferran II amb suborns aplicats sobre la noblesa pel nou monarca. Una bona part de la càrrega que García Cárcel va considerar conflictiva de manera errònia va ser matisada pel treball d'Ubaldo de Casanova poc després (Casanova Todolí, 1980) en un article que tenia el seu origen en una tesina dirigida per Ernest Belenguer. I encara, gairebé en paral·lel, Eulàlia Duran feia un altre estudi, el més complet dels tres, sobre la mateixa Cort, en què es feia, possiblement per primera vegada, una proposta interpretativa que la convertia en protagonista del debat polític d'un moment tan important com era el canvi de dinastia i, a més, treia a la llum els conflictes de bàndols que existien al braç militar i que poc tenien a veure amb suposats conflictes potencialment revolucionaris (Duran, 1982). I encara caldria ressenyar el treball d'Ernest Belenguer sobre els greuges de 1599, en què feia notar la seva importància per analitzar les relacions entre rei i país (Belenguer Cebrià, 1987). No podem oblidar, tampoc, el treball de Jaume Bartrolí sobre la Cort de 1701-1702 (Bartrolí i Orpí, 1979), que havia aportat una interpretació lliure d'apriorismes ideològics i historiogràfics de les seves sessions i resultats. Però, si haguéssim de cercar un punt de referència que hagués de marcar un abans i un després, aquest va ser, també per Eva Serra, el congrés sobre les Corts catalanes que es va fer a Barcelona el 1988, publicat amb el títol *Les Corts a Catalunya: Actes del Congrés d'Història Institucional: 28, 29 i 30 d'abril de 1988* (1991).

Eva Serra sempre va considerar que les tres obres fonamentals per donar cos a una nova lectura de les Corts van ser el llibre de Víctor Ferro, *El dret públic català* (Ferro, 1987), la tesi doctoral d'Oriol Oleart, *Els greuges de la Cort a la Catalunya del segle XVI* (Oleart i Piquet, 1992), i l'article de Núria Sales, «Diputació, síndics i diputats. Alguns dels errors evitables» (Sales, 1995). El primer explicava el dret públic i les institucions catalanes, la seva estructura i la seva lògica, i, el que és més important, demostrava l'element estatal de la Catalunya medieval i moderna. La tesi d'Oleart va proporcionar un estudi dels greuges no només des de la seva ves-

sant jurídica: va demostrar en la seva evolució i l'estudi de casos les bases de la relació entre el país i el rei i la seva degradació. A l'últim, el treball de Núria Sales era un veritable manifest que assenyalava alguns dels errors habituals fins aleshores en els estudis que es presentaven, i proposava com a primera feina a fer la publicació dels processos de cort que encara restaven inèdits, tots els de l'època moderna.

I, encara, ni que sigui per acabar aquesta ràpida repassada, hauríem d'esmentar el congrés sobre les Corts celebrat el 1988 i el III Congrés d'Història Moderna de Catalunya de 1993, que va nodrir de nous treballs i nova informació la historiografia d'aquesta temàtica.

Al llarg dels anys noranta es van llegir tres tesis doctorals que Eva Serra sempre va considerar d'una forma unitària, tant per la seva continuïtat cronològica com per la seva coherència interpretativa: les d'Àngel Casals (Casals, 2000), Jordi Buyreu (Buyreu, 2005) i Miquel Pérez Latre (Pérez Latre, 2004). Cap d'elles feia referència exclusiva a les Corts, però totes tres en conjunt van construir una explicació basada en la dialèctica entre rei i país, en què les diverses institucions —tant reials com regnícoles— i especialment les Corts tenien un paper cabdal.

Tot plegat anava en coincidència amb un canvi general que també s'estava fent en l'àmbit internacional pel que fa a l'estudi de l'absolutisme i les assemblees parlamentàries. Concretament, es començà a relativitzar no només el paper de l'absolutisme com a element modernitzador de l'Estat, sinó fins i tot la seva pròpia existència. El negacionisme radical de la seva existència (Henshall, 1992), encara que criticat, va donar peu a reflexions plurals que van acotar-lo pel que fa a la seva extensió i capacitat d'implementar-se davant una societat més complexa del que s'havia pensat en els treballs que havien seguit els de Hartung i Mousnier.⁴ En paral·lel, altres autors han volgut demostrar com han estat justament els sistemes parlamentaris com l'anglès o l'holandès els que van afavorir el creixement econòmic dels seus estats respectius i els que van crear mecanismes d'extracció fiscal més eficients (Hoffman i Norberg, 1994). En l'àmbit català, Josep Fontana també va fer una crítica contundent al suposat paper progressista de l'absolutisme en comparació amb els sistemes parlamentaris (Fontana, 2005).

LES APORTACIONS METODOLÒGIQUES D' EVA SERRA

Així doncs, si des del punt de vista teòric les idees d'Eva Serra van connectar amb les propostes historiogràfiques internacionals és perquè es basava en un estudi detallat de la documentació, i no només dels processos de corts: va treure a la

4. Per estalviar referències bibliogràfiques i els diversos arguments, es pot consultar l'entrada d'enciclopèdia feta per Cesare Cuttica (2015).

llum molts altres recursos documentals, donant a les Corts el que pensem que era la seva autèntica dimensió d'esdeveniment polític global, que implicava grups i institucions més enllà del marc físic on es feien les reunions. Segur que altres autors d'aquest volum assenyalaran una de les característiques d'Eva Serra pel que fa a la seva manera de treballar: la seva capacitat d'influir en altres investigadors i de ser influïda per ells en un diàleg constant, del qual en resultava, en els seus treballs, una síntesi d'idees, en què tots aquells que hem dedicat alguns dels nostres esforços a la investigació de les Corts ens trobem citats i ens sentim representats i, fins i tot, interpel·lats.

Joan Lluís Palos ja havia mostrat la importància de l'ús de les fonts d'origen municipal i capitular (Palos, 1991). Eva Serra va usar la documentació per treure a la llum dues qüestions molt importants. En primer lloc, la correspondència entre municipi i síndics, que permet conèixer quins eren els temes que s'havien de plantejar en les sessions del braç. Aquesta informació és de primer ordre per entendre el pensament i l'acció de la base política del país. En segon lloc, els mecanismes de presa de decisió en les comissions municipals que feien el seguiment dels seus síndics. El seu estudi sobre els síndics de Perpinyà és bona mostra de la importància d'aquesta via de recerca i els bons resultats que podia proporcionar (Serra, 1997).

Un cop acabades les Corts, la publicació de les constitucions era el que els donava la plena vigència. El procés que portava a culminar l'edició havia passat bastant desapercebut per als historiadors fins que Miquel Pérez, amb relació a les de 1585, i Eva Serra van donar un sentit polític al procés de demora que va patir l'edició de la legislació aprovada el 1585 i el 1599, que va ser de fins a quatre anys en el cas de la segona. La causa no era altra que la discrepància de la Corona respecte als textos que calia validar, fent una tasca de segona lectura —per dir-ho així— absolutament il·legal, que suposava un atac al sistema constitucional català (Serra i Puig, coord., 2001).

Tota la complexitat i riquesa de l'anàlisi de les Corts només era possible a partir d'un treball rigorós i exhaustiu pel que fa a les fonts. No cal insistir en la feina que al capdavant d'un equip important d'investigadors va fer en la publicació de les Corts de 1585, que ella considerava cabdals, i del braç reial de 1704-1705. Ja hem parlat també de l'atenció que va dedicar a la documentació local en els casos de Perpinyà i Barcelona. També va aportar una nova font, com va ser la de les relacions de l'ambaixador venecià Francesco Soranzo i del nunci vaticà Camilo Caetano, que van acompanyar Felip III en el seu viatge a la Corona d'Aragó el 1599, i la correspondència, però aquesta des de Madrid, que van fer els representants diplomàtics d'aquests dos països sobre les Corts de 1701, tot mostrant la degradació de la importància que se li donava a la Corona d'Aragó des del cos diplomàtic després de l'actuació de Felip II el 1592 (Serra i Puig, 2008).

Una altra aportació destacada va ser la nova valoració que va fer de la tracta-

dística de les Corts. El pactisme havia donat de si moltes pàgines sobre la forma de celebrar Corts, les seves atribucions i els que podien ser els seus membres; encara que sembli irònic, la raó és la poca precisió legal del funcionament de les Corts. La història del dret ja ho havia estudiat des de la seva perspectiva formal i Eva Serra va proposar una anàlisi que insistia en dos punts: la continuïtat històrica, que comença en el segle XIV i que va més enllà de la Nova Planta, i la contextualització històrica dels textos i edicions que van anar veient la llum. Encara que sembli una obvietat, fa la distinció entre l'any en què es van escriure les obres i la data de la seva publicació, bastant allunyades unes d'altres en la majoria dels casos: Jaume Callis va escriure el seu *Extragravatorium curiarum* entorn del canvi de segle, entre el segle XIV i el segle XV, i va ser publicat el 1518; i la més coneguda, la *Práctica, forma y stil de celebrar corts generals en Catalunya y materias incidentes en aquellas*, que Lluís de Peguera escriví entre 1604 i 1610, però que va veure la llum amb motiu de la celebració de les Corts de 1632.

L'interès d'aquests i altres exemples es troba en la demostració de la continuïtat del pensament pactista i la seva concreció legal, que ajudaran a crear una doctrina política enfrontada a la de l'absolutisme monàrquic, que també tindrà la seva expressió en la teoria sobre les Corts, concretament l'obra de Gabriel Berart *Discurso breve sobre la celebración de Cortes de los fidelissimos reynos de la Corona de Aragón* del 1626 i dedicada al comte duc d'Olivares (Serra i Puig, 2007, p. 672-682).

LES APORTACIONS CONCEPTUALS

Com ja s'ha dit al començament, el canvi general que es produí en la «nova història política» nascuda en els anys vuitanta i noranta del segle passat va fer repensar la qüestió de la relació entre «l'Estat», la naixent burocràcia i els cossos de representació estamental. La revalorització a la baixa del poder dels governs reials va obligar a llançar una nova mirada sobre conceptes com *republicanisme* o *comunalisme*, sense oblidar el protagonisme que va anar guanyant el món municipal i la seva organització. I, dins d'aquest replantejament, els parlaments han deixat de ser subjectes passius per ser reivindicats com a part integrant i activa de l'evolució política dels segles XVI i XVII.

Eva Serra ha estat, sens dubte, la historiadora que més estudis fàctics i monogràfics ha ofert per integrar el cas català en el conjunt del coneixement històric europeu. Va proposar una observació de les Corts com a baules d'una cadena que integrava tot el conjunt de l'evolució social i política del Principat. Les seves investigacions han anat més enllà de l'estudi monogràfic de convocatòries concretes per donar continuïtat a unes en relació amb les altres i trencar la seva consideració de casos aïllats.

També va variar la forma de llegir els processos de cort. La divisió legal entre constitucions i capítols de cort, en funció de qui havia estat el seu promotor, si els braços o el rei, amagava, segons va demostrar, que la iniciativa política sempre procedia dels braços, mentre que la monarquia adoptava una posició passiva o, fins i tot, d'obstrucció: «Cal relativitzar la figura i el paper del rei perquè l'estudi de les Corts ens ha fet veure que la iniciativa legislativa sempre pertany als braços, tot i que necessitessin el decret reial per a la seva formalització» (Serra i Puig, 2010, p. 146).

El vincle entre els greuges i la legislació, que havia estat apuntat en altres autors, va ser sistematitzat per Eva Serra, que va resseguir-lo en el cas dels greuges de 1552 contra la capitania general, que donà peu a constitucions per regular la seva actuació (Serra i Puig, 2003, p. 22-25).

Sens dubte, un dels temes sempre més discutit ha estat el dissentiment, però tot i algunes aportacions anteriors, serà Eva Serra l'encarregada de fixar la descripció i la importància d'un mecanisme considerat cabdal en el funcionament de les Corts. Elliott ho va malentendre en l'estudi que va fer de la Cort de 1626: «Nada podía discutirse, excepto el punto suscitado por la disensión, hasta que se llegase a un acuerdo y desapareciese el *dissentiment*» (Elliott, 1982, p. 197). El considerava un recurs fruit dels egoismes individuals, especialment visibles i aparatosos en el braç militar. «Cal estudiar els dissentiments, si més no en una doble perspectiva. Com a resistència dels braços envers el rei, fruit de la concepció pactista del poder, i com a manifestació del desacord interestamental o intraestamental» (Serra i Puig, coord., 2001, p. 685). Quan Eva Serra va passar l'estudi del *nomine discrepande* al braç reial, la seva dimensió va canviar totalment. Ja no es tractava d'un recurs usat per nobles per salvaguardar els seus interessos individuals —que també ho era, i cal no ignorar-ho—, sinó d'un recurs més en la discussió entre els membres dels braços i d'aquests amb els enviats reials. Es podia frenar una negociació o deixar-la per més endavant, ja que el dissentiment mai no bloquejava realment la continuació de les sessions. Una de les grans aportacions d'Eva Serra va ser la d'obrir el focus d'atenció amb una qüestió cabdal en altres corts com les castellanques (Fortea Pérez, 2008; Álvarez García, 2018): el control dels síndics per part d'aquells a qui representaven, que ja en l'època moderna es va concretar en la qualitat del vot dels síndics, és a dir, si era decisiu o només delegat i, per tant, on es prenién finalment les decisions, si en les sessions dels braços o en les reunions de les comissions municipals, que rebien les informacions dels primers i a qui enviaven les instruccions corresponents.

No estem davant un tema menor: els reis exigien que el vot dels membres de les Corts fos decisiu, això permetia abreujar els temps i, sobretot, pressionar directament sobre els presents. A Castella, la imposició del vot decisiu costaria trenta-tres anys, des de 1599 a 1632, i en va suposar la decadència de les Corts. A Catalunya no s'hi arribà mai, possiblement gràcies a l'existència del dissentiment.

Pel que fa a la discussió sobre el potencial democràtic de les Corts, és una qüestió que pot prestar-se a molts equívocs. Tal com jo lleigeixo els arguments que va aportar sobre aquest tema, Eva Serra feia referència a tres elements objectivament indiscutibles:

- la capacitat representativa del conjunt de les Corts, que quedà palesa en l'augment de les poblacions presents;
- l'aprovació d'una legislació que es feia amb visió global i no només en defensa dels interessos estamentals presents;
- la consciència de representativitat del conjunt del país que els reunits a les Corts tenien, a diferència de la visió que en podia tenir el poder reial.

Aquests arguments s'encabeixen perfectament en el debat internacional que ha anat passant de qüestionar l'absolutisme, com ja hem vist, a fixar més atenció en el «consensualisme», que difumina la diferència amb l'absolutisme (Brewer, 1989). Brewer és l'autor d'un terme que ha fet fortuna, *estat fiscal-militar*, i que aplega les dues funcions principals de l'Estat modern: la recollecció d'impostos i la pràctica de la guerra. Per què en fem referència quan la Catalunya constitucional estava lluny de dedicar-se a la segona funció? Doncs perquè els diversos estudis que s'han fet arriben a una mateixa conclusió: els règims parlamentaris —Anglaterra n'és el cas més estudiat— demostraven una major eficiència en la construcció de la burocràcia i els mecanismes socials de control per obtenir més ingressos sense excessives resistències de la població. Tot i que el parlamentarisme no seria una característica necessària de l'estat fiscal-militar, sí que sembla clar que els estats parlamentaris van optimitzar molt millor els recursos, no només per una millor organització, sinó també per una major participació dels grups socials i una progressiva eliminació dels privilegis estamentals. En canvi, els estats de tarannà absolutista com l'espanyol van acabar fracassant en l'intent de modernitzar l'estat (Torres Sánchez, 2007).

CONCLUSIONS

És pertinent acabar una presentació de les aportacions científiques d'una historiadora amb unes conclusions? Crec que, ni que sigui per respecte a Eva Serra, les seves aportacions obliguen a fer unes reflexions finals.

Tenint present la seva orientació ideològica i el seu activisme polític, és possible dissociar-los de les seves hipòtesis i conclusions sobre les Corts? No voldria acabar aquesta presentació plantejant el debat sobre l'objectivitat històrica o la neutralitat de l'historiador. A hores d'ara ningú no dissocia ideologia i teoria històrica. En aquest sentit, resulta gairebé lògic que des d'una posició d'esquerra independentista es plantegessin amb tanta rotunditat la reivindicació dels braços

davant el poder reial, l'element interestamental que limita el monopoli oligàrquic del poder, la potencialitat democràtica de les Corts i el seu «civilisme» en temps de guerra.

Hi van haver unes Corts Generals de la Corona d'Aragó? Eva Serra comparteix aquesta idea amb Tomàs de Montagut; per la meua part, però, mai no he sabut veure en les reunions de Montsó de l'època de Ferran II i dels Àustria més que una coincidència espacial que podia crear contactes i ajudes mútues, però no una consciència col·lectiva. No he sabut trobar texts que apuntessin en aquesta direcció. Des de l'edat mitjana ja hi havia una clara idea de representativitat dels braços, que es consideraven el conjunt de la terra que es contraposen al rei, i això va augmentar la idea unitària i identitària de Catalunya, en paral·lel a com anava passant arreu d'Europa. I, encara, serien els municipis els que tendrien a acaparar aquest rol, ja que tenien un discurs articulat del qual mancaven els altres dos estaments, no pas el de la Corona d'Aragó. Va poder existir mai aquesta Cort General de la Corona d'Aragó? Sí, en el segle XIV, i va ser molt important la de 1363, reunida precisament a Montsó, que va estar a un pas de crear un espai duaner únic de la Corona d'Aragó i, com a conseqüència, una diputació única de la Corona. Aquest projecte estroncà va consolidar les diputacions i les corts separades de cada regne (Furió i Garcia-Oliver, 2007, p. 282-285).

Cal aprofundir en les vies que Eva Serra ens ha obert. Hem de relligar els estudis de les Corts de l'època moderna no només amb les del segle XV, sinó amb els orígens de la institució i els altres cossos polítics. És molt important construir un marc interpretatiu general que vinculi el creixement de les Corts, la Generalitat, la fiscalitat i el creixent protagonisme del món urbà, que és ben present ja en el segle XIV. Tenim vímets per fer el cistell: els treballs de Manuel Sánchez i els seus deixebles pel que fa a la hisenda i la fiscalitat (Sánchez Martínez, ed., 1993) i els de Flocel Sabaté sobre el món urbà i la representativitat (Sabaté, 2016), que cal contrastar amb els treballs que ens poden oferir des de la historiografia dels altres territoris de la Corona d'Aragó.

També tenim marcades clares línies de futur: treballar sobre la identitat i els mecanismes de representació dels síndics municipals, i caldria afegir també els síndics capitulars, fins ara molt desaparebut. L'estudi de les procures del braç militar poden orientar molt sobre les xarxes clientelars i els bàndols en l'estament, i, per suposat, no s'ha d'aturar el procés de publicació dels processos de cort de l'edat moderna. Aquest és, finalment, el gran valor de l'herència que ens ha deixat Eva Serra: els camins que ens ha deixat marcats, que representen un programa de treball tan llarg i profund com profitós, si es duu a cap.

ÀNGEL CASALS